

Propostes de la Fundació Secretariat Gitano per al retorn a les aules 2020

Davant de la complexa situació de retorn a les aules al curs 2020-2021, des de la Fundació Secretariat Gitano volem traslladar la nostra posició i propostes a les distintes administracions, de manera que en el procés de definició, disseny i implementació de mesures i protocols d'inici de curs es tingui en compte la situació de l'alumnat gitano per les seves característiques especials socials i educatives, i **es garanteixin tant la seva seguretat i protecció, com el seu necessari procés d'aprenentatge i socialització.**

Tot i l'evident bretxa de desigualtat que encara existeix, el nivell educatiu de la població gitana ha millorat progressivament durant les últimes dècades. L'escolarització generalitzada dels nens i nenes gitano i una visió més positiva de l'educació i de l'escola per part de les famílies gitanes han permès que cada cop més joves gitans i gitanes estiguin aconseguint nivells d'instrucció superiors a les de la generació anterior.

Aquest increment progressiu del nivell educatiu de la població gitana suposa un risc de frenar-se si amb l'actual situació de pandèmia i de potencials riscos, no es posen en marxa les mesures necessàries, tant educatives com sanitàries, per **garantir que l'alumnat gitano continua el seu procés educatiu en igualtat d'oportunitats i compensant les seves desavantatges educatives i socials.**

El retorn a les aules per a les famílies gitanes

Aquest inici de curs, afectat per la pandèmia del Coronavirus, està suposant pors i dubtes per a moltes famílies, també per a les gitanes, on els menors han sigut tradicionalment persones d'especial protecció. **Hi ha elements estructurals que afecten de manera específica a les famílies gitanes** i que, per tant, s'han de tenir en compte en aquest procés de retorn a les aules, si volem que l'alumnat i les famílies gitanes es sentin implicades i segures.

Principalment, s'ha de tenir en consideració l'**alta prevalença de menors a les famílies gitanes**. Tot i que hi ha hagut un progressiu descens de la taxa de natalitat, la població gitana és molt més jove que la població general. Un 66% de les persones gitanes tenen menys de 30 anys, i en la piràmidedemogràfica comparativa entre població gitana y no gitana, els menors de 10 anys suposen un 11,5% en la població gitana davant al 4,7% en el conjunt de la població, i entre els 10 i el 19 anys suposen un 12% davant al 5% del conjunt¹. A partir del càlcul de

¹Estudio comparado sobre la situación de la población gitana en España en relación al empleo y la pobreza 2018, Fundación Secretariado Gitano, 2019. <https://www.gitanos.org/actualidad/archivo/129382.html>

l'estimació de població gitana en España (750.000 persones²), estariem parlant d'**aproximadament entre 170.000 i 180.000 menors gitanos y gitanes**.

La greu situació de pobresa y exclusió social, que afecta a una bona part de les famílies gitanes i, per tant, de menors, és un altre element a tenir en compte. Amplies capes de la població gitana es troba en risc de pobresa: el 86%. L'indicador AROPE aplicat a les llars gitanes ascendeix al 92%. I la dada més alarmant és que el 46% de les famílies gitanes viuen en situació d'extrema pobresa.; famílies que a la majoria dels casos inclouen menors al seu càrrec. La taxa de pobresa infantil a la població gitana ascendeix al 89%, davant el 31,3% de la població general. El 52% dels menors viuen en llars en situació de pobresa extrema, i el 70% dels nens i nines gitanes viuen en una llar amb pobresa severa³.

Especialment preocupant és la realitat de nens, nenes i adolescents gitanos en **contextos d'alta exclusió**. Les condicions de vivenda de les famílies gitanes són uns dels factors clau que marquen el seu desenvolupament personal, educatiu i social. El 8,63% de les vivendes de famílies gitanes són considerades desinfravivendes perquè no reuneixen les condicions mínimes d'habitabilitat⁴; són 9.000 llars que suposen a prop de 40.000 persones, de les quals calculem que 14.000 són menors de 18 anys. D'aquestes 9.000 llars, 2.273 són barraques, amb unes 11.000 persones, de les quals unes 3.900 són menors de 18 anys.

Però, sens dubte, és la **bretxa de desigualtat educativa de l'alumnat gitano** l'element que deu condicionar la resposta de les administracions en aquest inici de curs. La desigualtat educativa de l'alumnat gitano, que es manifesta en totes les etapes educatives des de l'educació infantil és evident abans inclús de la finalització de la ESO, amb una **tassa de fracàs escolar del 64%**, és a dir, alumnat gitano d'entre 16 i 24 anys que no conclueixen els estudis obligatoris⁵. D'altra banda, l'**abandonament escolar precoç** de la joventut gitana es situa en el **63,7%**. Només el 17% de les persones gitanes tenen terminada la ESO, davant el 77% de la població general⁶.

A aquesta situació preocupant s'ha d'afegir la **bretxa educativa de gènere** i la **bretxa digital**, amb un evident desfàs en l'adquisició de competències digitals degut a la falta de recursos materials i formació suficient. Tot això, situa a l'alumnat gitano en una situació de clara desavantatge que limita les seves oportunitats i impedeix el ple gaudiment del seu dret a l'educació.

Finalment, i no menys important, s'ha de tenir en compte la **forta estigmatització** que pateix la comunitat gitana. La imatge social negativa associada a les persones gitanes s'ha vist agreujada

²Según la *Estrategia Nacional de Inclusión Social de la Población Gitana en España 2012-2020*

https://www.mscbs.gob.es/ssi/familiasInfancia/PoblacionGitana/docs/WEB_POBLACION_GITANA_2012.pdf

³*Estudio comparado sobre la situación de la población gitana en España en relación al empleo y la pobreza 2018*, Fundación Secretariado Gitano, 2019. <https://www.gitanos.org/actualidad/archivo/129382.html>

⁴*Estudio-Mapa sobre Vivienda y Comunidad Gitana 2015*. FSG, Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad, 2016. https://www.gitanos.org/centro_documentacion/publicaciones/fichas/117552.html

⁵*El alumnado gitano en Secundaria: un estudio comparado*. FSG, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2013. <https://www.gitanos.org/upload/56/22/EstudioSecundaria.pdf>

⁶*Estudio comparado sobre la situación de la población gitana en España en relación al empleo y la pobreza 2018*. FSG, 2019.

en el context de la crisi del COVID-19. Aquesta percepció negativa té el risc d'afectar injustament a nens i nenes gitanes en el seu procés d'incorporació a les aules.

Propostes a les administracions educatives

Per tot el que hem assenyalat anteriorment, l'alumnat gitano es situa en una situació de clara desavantatge, i que la crisi actual generada pel Coronavirus no només ve a agreujar, per les desigualtats ja existents, però també per les deficiències del propi sistema educatiu.

Per això, des de la Fundació Secretariat Gitano demanem a les distintes administracions educatives **una tornada a les aules segura, però també inclusiva**, que compensi les desigualtats educatives ja existents i oferir respostes adaptades que puguin evitar la desconexió de l'alumnat i famílies gitanes del sistema educatiu. La decisió última de les famílies d'incorporar als seus fills i filles a les aules ha d'estar basada en la garantia de seguretat que han d'oferir els centres educatius, una informació clara, i recursos de suport i orientació.

1. **Garantir les mesures de seguretat necessàries en tots els centres educatius.** La tornada a les aules ha de tenir totes les garanties de prevenció i protecció per fer front a possibles contagis de la pandèmia; les escoles i instituts han de ser llocs segurs pels nens, nenes i adolescents en totes les circumstàncies. Per això, les administracions educatives han d'assegurar els recursos addicionals necessaris, tant materials, com recursos humans per poder fer front a aquesta situació extraordinària. La inversió en educació ha de ser una prioritat i garantir el model presencial requereix un compromís econòmic per part de totes les administracions educatives. Així mateix, el model semi-presencial s'ha de dur a terme amb garanties perquè tot l'alumnat pugui seguir el curs amb la màxima qualitat, implementant accions específiques dirigides a l'alumnat que es trobi en situació de vulnerabilitat.
2. Traslladar a les famílies **informació completa, actualitzada, rigorosa i clara sobre els protocols de prevenció i protecció sanitària** posades en marxa dins de cada centre educatiu, obrint espais i canals per la comunicació i interlocució directa que generin confiança, proximitat i seguretat en les famílies davant els possibles dubtes.
3. **Oferir orientació a les famílies sobre el procés de incorporació i assistència a les aules dels seus fills i filles, prioritzant mesures de caràcter preventiu (acompanyament i recolzament a les famílies)** davant de les punitives, i informant de manera imparcial sobre les possibles conseqüències, fins i tot penals, d'absentisme, evitant missatges i estils d'amenaça i sancionadors; però sobretot explicar de manera clara l'impacte negatiu en el procés educatiu dels nens i nenes de mantenir-se fora de l'activitat lectiva presencial. El risc és una major taxa de fracàs i abandonament escolar, especialment en el cas de les nenes pel risc que hagin de cuidar altres menor. I en conseqüència, major desigualtat educativa pel l'alumnat gitano.

4. **Recolzar els mecanismes d'acompanyament i suport educatiu a l'alumnat amb majors dificultats.** Precisament en aquests moments de major incertesa e inestabilitat és quan els nens i nenes en situació de vulnerabilitat educativa i social es despenjant del sistema educatiu i existeix el risc de fracàs escolar. Ha d'haver un fort compromís per part de les administracions educatives de que la pandèmia del Covid-19 no genera majors desigualtats educatives i per això és imprescindible que es reforcin programes d'orientació i recolzament educatiu a l'alumnat que requereix aquest acompanyament escolar, així com reforçar la comunicació i orientació a les famílies des dels propis centres educatius.

5. **Reduir la bretxa digital.** Encara que hi hagi una aposta per l'educació presencial, la bretxa digital que pateixen nens i nenes en situació de major vulnerabilitat segueix sent una barrera per a la igualtat d'oportunitats. És necessari mantenir la inversió necessària per garantir l'accés universal a xarxes de comunicació i digitalització de llars, així com la formació en competències i habilitats digitals, especialment de l'alumnat amb majors dificultats, de manera que la bretxa digital no profunditzi la bretxa educativa.

Des de la Fundació Secretariado Gitano ens posem a disposició de les administracions educatives per **oferir la nostra col·laboració i assegurar una tornada a les aules segura, però també equitativa i inclusiva per l'alumnat gitano**, i per això continuem amb la nostra activitat d'orientació i reforç educatiu, recolzant i acompanyant l'alumnat gitano i les seves famílies (estem treballant anualment amb més de 3.400 alumnes per a contribuir al seu èxit escolar); una tasca que hem intensificat en els darrers mesos per a reforçar el recolzament educatiu amb l'alumnat gitano. En aquests moments, estem treballant especialment amb les famílies per a, de manera complementària a la funció que han de complir els centres educatius, informa, acompanyar i orientar el procés de tornada a les aules.